

Łukasz Piotrowski

Dopuszczalność dochodzenia roszczenia częściami

Palestra 48/3-4(543-544), 72-75

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

DOPUSZCZALNOŚĆ DOCHODZENIA ROSZCZENIA CZĘŚCIAMI

Rozważając wystąpienie z powództwem wierzyciel zawsze powinien rozważyć wszystkie okoliczności związane z dochodzonym roszczeniem. Mogą wystąpić bowiem sytuacje, w których pomimo mocnej podstawy materialnoprawnej powództwa dłużnik nie będzie dysponował majątkiem z którego wierzyciel będzie mógł się zaspokoić. Zdarzają się również sytuacje, w których podstawa materialnoprawna powództwa jest niepewna, a szanse na wygranie sprawy znikome. Celem niniejszego artykułu jest wskazanie możliwości prawnych dochodzenia roszczenia częściami określane także mianem „rozdrobienia roszczeń”.

Zagadnienie dopuszczalności „rozdrobienia roszczeń” było już przedmiotem wypowiedzi orzecznictwa i nauki prawa¹. Przez „rozdrobienie roszczeń” rozumie się sytuację, w której powód nie dochodzi jednym pozwem całego przysługującego mu roszczenia w znaczeniu materialnym, wynikającym z określonego stosunku prawnego, lecz dochodzi tylko części tego roszczenia albo dochodzi go w częściach w kilku pozwach². Dopuszczalność rozdrobnienia roszczenia wynika z zasady dyspozycyjności i dotyczy świadczeń o podzielnym charakterze³.

---

¹ Zob. orz. SN z 16 października 1935 r., C II 1171/35, OSP 21/1936; uchwała SN z 5 lipca 1995 r., III CZP 81/95, z głosem aprobowującym W. Broniewicza, OSP 1996/5/86; M. Allerhand, *Rozdrobnienie roszczeń. Polski Proces Cywilny*, nr 7–8/1936; W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne, zarys wykładu*, wyd. III, Warszawa 1987; W. Siedlecki, *Zasady wyrokowania w procesie cywilnym*, Warszawa 1957; W. Broniewicz, *W kwestii częściowego dochodzenia świadczenia w procesie cywilnym*, *Studia Cywilistyczne*, t. XXV–XXVI (1975 r.); H. Trammer, *Następcza bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Kraków 1950; W. Berutowicz, *Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń*, Warszawa 1966.

² Termin „roszczenie” nie jest rozumiany jednoznacznie. Dla potrzeb niniejszej pracy przyjąłem dwie definicje roszczenia: roszczenie materialne – uprawnienie polegające na możliwości domagania się od indywidualnie oznaczonych osób, aby zachowywały się w określony sposób, polegający na czynieniu, zaniechaniu lub znoszeniu oraz roszczenie procesowe (roszczenie formalne) – wniosek o wszczęcie określonego postępowania, na który składają się dwa elementy tj. samo żądanie (*petitum* pozwu) oraz jego uzasadnienie. Roszczenie procesowe powstaje z chwilą wystąpienia z nim przez powoda i stanowi przedmiot postępowania cywilnego.

³ Wyjątek stanowią roszczenia alimentacyjne, z czynów niedozwolonych oraz pracownicze z uwagi na ustawowy nakaz orzekania w tych sprawach ponad żądanie (art. 321 § 2 k.p.c. i art. 477¹ § 1 k.p.c.).

Podkreśla się przy tym, że jedynie roszczenie w znaczeniu materialnym ulegać może rozdrobnieniu, natomiast taka możliwość nie dotyczy roszczenia w znaczeniu procesowym. Roszczenie materialne istnieje (względnie nie istnieje) niezależnie od procesu i może być dzielone zarówno poza procesem jak i w procesie, natomiast roszczenie procesowe ma w każdym przypadku charakter integralny (niepodzielny) i nie może istnieć poza procesem, w którym jest dochodzone⁴.

Dochodzenie roszczenia częściami niesie za sobą dla wierzyciela zarówno dodatnie jak i ujemne konsekwencje. Umożliwia prowadzenie procesu próbnego w sytuacji, gdy podstawa materialna roszczenia jest wątpliwa, a dochodzenie roszczenia w całości wiązałoby się z nadmiernymi kosztami. Nie daje jednak gwarancji, że w przypadku wygrania sprawy wierzyciel uzyska korzystne dla siebie wyroki także w innych sprawach. Sąd bowiem nie jest związany podstawą prawną wydanego orzeczenia. Ponadto może mieć wpływ na właściwość sądu, wysokość wpisu sądowego, dopuszczalność wnoszenia środków zaskarżenia (kasacji), gdyż decydujące znaczenie ma w tym względzie wartość przedmiotu sporu (roszczenia procesowego), a nie rzeczywista wysokość wierzytelności.

Decydując się na dochodzenie roszczenia częściami wierzyciel nie powinien zapominać o tym, że wytoczenie powództwa przerywa bieg terminu przedawnienia jedynie w stosunku do tej części wierzytelności dochodzonej pozwem. W stosunku do pozostałej części roszczenie może ulec przedawnieniu.

Ponadto powinien uwzględnić okoliczność, że nieraz pomiędzy treścią żądania, ustaleniami sądu i sentencją wyroku zachodzą różnice. Ma to istotne znaczenie dla kwestii zawisłości sporu oraz powagi rzeczy osądzonej, której uzyskanie może być dla powoda w niektórych przypadkach niekorzystne⁵. Można to zilustrować na podstawie podanych niżej przykładów:

a) Powód dochodzi części należnej mu wierzytelności twierdząc, że stanowi ona jedynie część przysługującej mu wierzytelności. Sąd ustala, że powodowi przysługuje wierzytelność w kwocie wyższej niż dochodzona, ale zasądza kwotę żądaną przez powoda. W takiej sytuacji nie powinno budzić wątpliwości, że powodowi służy prawo do wytoczenia nowego powództwa obejmującego pozostałą część wierzytelności.

b) Powód dochodzi całej przysługującej mu wierzytelności twierdząc, że podana w pozwie kwota stanowi pełną jego wierzytelność. Sąd ustala natomiast, że powodowi przysługuje wierzytelność w wysokości wyższej niż dochodzona, ale zasądza kwotę żądaną w pozwie. W tej sytuacji przeważa w doktrynie pogląd, że

⁴ Zob. orz. SN z 22 listopada 1938 r., C II 867/38, N. Palestra 1939, s. 220.

⁵ Powagę rzeczy osądzonej uzyskuje orzeczenie co do tego przedmiotu, które powód żąda w pozwie, a nie co do reszty, która żądaniem powództwa nie jest objęta. Wynika to z zasady, że sąd orzeka co do zasady w granicach żądania.

powodowi służy prawo do domagania się zasądzenia pozostałej części wierzytelności⁶.

c) Powód dochodzi części przysługującej mu wierzytelności, ale sąd ustala, że podana kwota stanowi pełną przysługującą mu wierzytelność bądź wierzytelność tę przewyższa. W tej sytuacji powód nie będzie mógł wytoczyć nowego powództwa o zwrot pozostałej, jego zdaniem, części wierzytelności z uwagi na powagę rzeczy osądzonej.

d) Powód dochodzi pełnej przysługującej mu wierzytelności. Sąd zasądza żadaną przez niego kwotę. Okazuje się następnie, że przedmiotowa wierzytelność opiewa na wyższą kwotę niż pierwotnie dochodzona. W tym przypadku przeważa stanowisko, że wytoczenie nowego powództwa jest niedopuszczalne⁷.

W razie dochodzenia roszczenia częściami istnieje także niebezpieczeństwo połączenia przez sąd wszystkich spraw do łącznego rozpoznania (art. 219 k.p.c. w zw. z art. 191 k.p.c.) co stoi w sprzeczności z pierwotnymi założeniami powoda⁸.

Jak już była o tym mowa dopuszczalność „rozdrobnienia roszczenia” nie dotyczy roszczenia procesowego, które posiada odrębny byt prawny i istnieje bez względu na istnienie lub nieistnienie roszczenia materialnego. W sprawach o ustalenie lub ukształtowanie prawa bądź stosunku prawnego roszczenie materialne w ogóle nie istnieje. Pojawia się w związku z tym pytanie czy powód posiada jakiegokolwiek możliwości prawne celem zminimalizowania kosztów procesu przybierającego dla niego niekorzystny obrót?

Takich możliwości jest niewiele z uwagi na objęcie ochroną pozwanego, który wstępuje do sprawy wbrew swej woli. Powodowi pozostaje możliwość przedmiotowego ograniczenia powództwa, o ile nie wpływa to na właściwość sądu (art. 193 k.p.c.). Ponadto ma możliwość cofnięcia w części bądź w całości pozwu⁹.

Ograniczenie przedmiotowe powództwa bądź cofnięcie pozwu pozostaje bez wpływu na przysługujące pozwanemu prawo do zwrotu kosztów postępowania. Wyjątkowo powód może domagać się na podstawie art. 102 k.p.c. nieobciążenia go tymi kosztami ze względu np. na precedensowy charakter sprawy¹⁰.

⁶ Zob. M. Lisiewski, *Glosa do wyroku SN z 31 maja 1955 r.*, II CR 1699/54, OSPIKA 1958, poz. 68; J. Mokry, *Odwolalność czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym*, s. 133; W. Broniewicz, *Glosa do postanowienia SN z 10 lipca 1972 r.*, I PR 129/72, OSPIKA 1974, poz. 27.

⁷ Zob. uchwała SN z 21 listopada 1967 r., III PZP 37/67 z glosą A. Szpunara, OSPIKA 1968, poz. 234; uchwała SN z 13 listopada 1970 r., III CZP 73/70, OSPIKA 1972, poz. 27; glosa A. Szpunara do wyroku SN z 3 marca 1972 r., II PR 423/71, OSPIKA 1973, poz. 30.

⁸ Na zarządzenie sądu w przedmiocie połączenia sprawy zażalenie nie przysługuje (por. orz. SN z 25 lipca 1978 r., IV CZ 115/78, OSNCP 1979, nr 6, poz. 123).

⁹ Po rozpoczęciu rozprawy zgodę na ograniczenie powództwa musi wyrazić pozwany (*arg. z art. 203 k.p.c.*). Zgoda pozwanego nie jest wymagalna, gdy równocześnie z cofnięciem pozwu powód zrzeka się dochodzonego roszczenia. Przeważa pogląd, że sądowe zrzeczenie się roszczenia niesie za sobą skutek materialnoprawny w tym sensie, że wierzyciel nie może w przyszłości dochodzić przed sądem roszczenia, które było przedmiotem zrzeczenia (zob. W. Berutowicz, *op. cit.*, s. 160 i n.).

¹⁰ Por. orz. SN z 29 sierpnia 1973 r., I PR 188/73, PUG 1973, nr 12, s. 413.

Ponadto powód w zależności od etapu postępowania ma prawo do żądania zwrotu kosztów związanych z wpisem sądowym. Może żądać zwrotu całego wpłaconego wpisu w sytuacji, gdy cofa pozew przed wysłaniem go stronie przeciwnej; połowy, gdy cofnięcie następuje przed rozpoczęciem rozprawy. Natomiast na dalszym etapie procesu, co do zasady, nie ma możliwości uzyskania częściowego zwrotu wpisu.

Reasumując można stwierdzić, że dochodzenie roszczenia częściami jest prawnie dopuszczalne, ale niesie za sobą pewne niebezpieczeństwa. Aby uniknąć nadmiernych kosztów związanych z prowadzeniem sprawy, połączenia spraw do łącznego rozpoznania i powstania stanu zawisłości sporu wierzyciel nie powinien występować równocześnie do sądu ze wszystkimi przysługującymi mu roszczeniami. Powinien wydzielić z wierzytelności pewne składniki tj. materiały, usługi itp. i dochodzić ich kolejno w odrębnych pozwach, o ile charakter wierzytelności na to pozwala.